

Zelfportret Adam Pitten

Zelfportret,
Adam Pitten (1570/1575-circa 1596)
Olie op doek, 1596
Gesigneerd en gedateerd:
'ADAM PITTEN FECIT ANTW'
(links onder)
en 'ANNO 1596 DEN 20EN
IANUARI'
(boven)
Moskou, Koeskovo Museum
Landgoed, Holland Huis,
inv. 2002KP 13707

Dit zelfportret, gesigneerd 'Adam Pitten', is het enige bekende werk van deze schilder, hoogstwaarschijnlijk de 'Adam van Puttens' die in 1588 werd ingeschreven in de archiefnotitieboekjes van het Antwerpse Sint-Lucasgilde als leerling van de beroemde portretschilder Adriaen Thomasz. Key (ca. 1545-1589). Gezien de gemiddelde leerleeftijd betekent dit dat Pitten waarschijnlijk geboren is tussen 1570 en 1575.

Dit zou hem een tijdgenoot maken van Andries Baesrode, geboren in 1574, leerling in 1588 en meester in 1595; en van Peter Paul Rubens, geboren in 1577, leerling in 1591 en meester in 1598. Adriaen Key, vooral bekend om zijn iconische portret van Willem van Oranje uit ca. 1579, stierf kort nadat Pitten bij hem in de leer was gegaan. Pitten moet zijn opleiding elders hebben afgerond, hoewel dit niet gedocumenteerd is.

Op zijn zelfportret lijkt Pitten begin twintig. Zelfverzekerd kijkt hij de wereld in, gekleed in een grote ronde linnen kraag en een kostbare zwarte zijden wambuis met aangehechte mouwen versierd met een ingewikkeld patroon van kleine snitten.

Dit is natuurlijk niet het soort kleding dat men gewoonlijk draagt bij het schilderen, maar het portret is bedoeld om de schilder in volle glorie te presenteren aan zijn toekomstige clientèle. Helaas, het lot besliste anders. Adam Pitten moet zijn overleden kort nadat hij zijn knappe zelfportret had voltooid.

Portret van Willem van Oranje
Adriaen Thomasz. Key (1544/1545-1589)
Olieverf op hout, 48 x 100 cm, circa 1579
Rijksmuseum Amsterdam, Nederland, inv.
SK-A-3148

Leerling van Adriaen Thomasz. Key

Adriaen Thomasz. Key, (1544/1545-1589) maakte portretten en schilderde religieuze thema's. Hij werkte in Antwerpen vanaf 1568 tot 1589 en werd opgeleid in het schildersatelier van zijn oom Willem Key. In 1568 werd hij als vrijmeester ingeschreven in het Antwerpse Sint-Lucasgilde.

Adam Pitten was één van zijn leerlingen. Beroemd is Key's Portret van Willem de Zwijger (Willem van Oranje, leider van de opstand tegen Spanje tijdens de eerste decennia van de Tachtigjarige Oorlog).

Toen Adriaen Key dit portret maakte, was Van Oranje (1533-1584) op het hoogtepunt van zijn carrière. Van leider over opstandelingen was hij een gearriveerd staatsman geworden. Dat is ook aan het portret te zien.

Geen harnas meer om het lijf, maar keurige en rijke burgermanskleren.

Zelfportret van Frans Pourbus (I)

Het zelfportret van Adam Pitten lijkt een iets meer ingetogen versie van een soortgelijk zelfportret van Frans Pourbus I (1545/6-1581) gesigneerd en gedateerd 'F. POURBUS 157?'

Het laatste cijfer van het jaartal is moeilijk te lezen, maar moet 1579 zijn, niet 1570, aangezien grotere ronde kemphanen (halskragen) pas na 1575 verschijnen.

Pittens kemphaan, zeventien jaar later, is nog groter en volumineuzer, maar nog steeds niet het einde van de ontwikkeling, dat volgt in het eerste decennium van de volgende eeuw. Het meest opvallende verschil tussen Pourbus en Pitten is dat de eerste zich presenteert in een moment van rust, terwijl de laatste actief met zijn penseel bezig is.

Bernard Vermet
Kunsthistoricus, SCI

Zelfportret, Frans Pourbus I (1545/46-1581)
Olie op doek, 80.5 x 64 cm, 1579
Gesigneerd en gedateerd op palet: F. POURBUS 157?
Kunsthändler Marty de Cambiaire, Parijs, Frankrijk